

(খ) প্রাচীনভারতবর্ষস্য ভৌগোলিক-ধর্মীয়েতিবৃত্তনির্মাণায়
অভিলেখানাম্‌ উপযোগ আলোচনীয়:।

প্রাচীন ভারতবর্ষের ভৌগোলিক ও ধর্মীয় ইতিহাস নির্মাণে
অভিলেখসমূহের গুরুত্ব আলোচনা করো।

(গ) অশোকপ্রণীতস্য ধর্মস্য (ধর্ম-ধর্ম) স্বরূপম্
আলোচনীয়ম্‌। কে আসন্‌ ধর্মমহামাত্রা: ? 7+3

রাজা অশোক প্রণীত ধর্মের স্বরূপ বিষয়ে আলোচনা করো।
ধর্মমহামাত্রা কারা ছিলেন?

(ঘ) প্রাচীনভারতবর্ষে কালগণনাপদ্ধতিমবলম্ব্য কশ্চিদ্
নিবন্ধো রচনীয়:।

প্রাচীন ভারতবর্ষে কালগণনা পদ্ধতি নিয়ে একটি নিবন্ধ
লেখো।

Total Pages : 14

B.A./2nd Sem (H)/SANS/24(CBCS)

2024

2nd Semester Examination

SANSKRIT (Honours)

Paper : GE 2-T

[CBCS]

Full Marks : 60

Time : Three Hours

*The figures in the margin indicate full marks.
Candidates are required to give their answers
in their own words as far as practicable.*

(Indian Culture and Social Issues)

1. অধোলিখিতেষু দশ প্রশ্না: সমাধেয়া:। 2×10=20

নিম্নলিখিত প্রশ্নগুলির মধ্যে যে কোনো দশটির উত্তর দাও।

(ক) যাজ্ঞবল্ক্যদৃশা ব্যবহারস্য লক্ষণং লেখ্যম্‌।

যাজ্ঞবল্ক্যের মতানুসারে ব্যবহারের লক্ষণ লেখো।

(খ) রামায়ণমজ্জরী কীদৃশা কাব্যম্‌? কাব্যমিদং কেন
বিরচিতম্‌?

রামায়ণমজ্জরী কী ধরনের কাব্য? এই কাব্যটির রচয়িতার
নাম লেখো।

P.T.O.

(2)

(গ) রঘুবংশ কেণ বিরচিতম্? কাব্যেঽস্মিন্ কতি সর্গাঃ সন্তি?

রঘুবংশ কাঁর রচনা? এই কাব্যে কটি সর্গ রয়েছে?

(ঘ) কথাসরিৎসাগরং কস্য রচনা? কাব্যস্যাস্য উপজীব্যঃ গ্রন্থ কঃ?

কথাসরিৎসাগর কাঁর রচনা? এই কাব্যটির উপজীব্য গ্রন্থটির নাম লেখো।

(ঙ) গীতগোবিন্দং খলু কীদৃশং কাব্যম্? কাব্যস্যাস্য রচয়িতা কঃ?

গীতগোবিন্দ কী ধরনের কাব্য? এই কাব্যটির রচয়িতার নাম লেখো।

(চ) প্রতিমা-নাটকস্য নাট্যকারঃ কঃ? নাটকস্যাস্য অঙ্কসংখ্যাং লিখতু?

প্রতিমা নাটকটির নাট্যকার কে? নাটকটির অঙ্কসংখ্যা লেখো।

(ছ) রঘুবংশ কীদৃশং কাব্যম্? কাব্যস্যাস্য উপজীব্যঃ গ্রন্থঃ কঃ?

রঘুবংশ কী ধরনের কাব্য? এই কাব্যটির উপজীব্য গ্রন্থটির নাম লেখো।

(জ) প্রাচীনভারতীয়বর্ণব্যবস্থায়াং কতি বর্ণাঃ প্রচলিতাঃ আসন্? কে চ তে?

প্রাচীন ভারতীয় বর্ণব্যবস্থায় কটি বর্ণের প্রচলন ছিল? সেগুলি কি কি?

(3)

(झ) मनुमते धर्मस्य प्रमाणानि कानि भवन्ति?

মনুর মতানুসারে ধর্মের প্রমাণগুলি কি কি?

(ञ) मन्वादिप्रणीतं धर्मशास्त्रं कथं स्मृतिशास्त्रमुच्यते?

মনু প্রভৃতি কর্তৃক বিরচিত ধর্মশাস্ত্রকে কেন স্মৃতিশাস্ত্র বলা হয়?

(ट) याज्ञवल्क्यसंहितायां कति अध्यायाः विद्यन्ते? तेषां नामानि लिखतु।

যাজ্ঞবল্ক্য সংহিতাতে কটি অধ্যায় রয়েছে? তাদের নাম লেখ।

(ठ) द्यूतक्रीडास्थले द्रौपदीमानेतुं कः कस्मै आदेशं प्रदत्तवान्?

দ্রৌপদীকে দ্যুতক্রীড়াস্থলে আনার জন্য কে কাকে আদেশ দিয়েছিলেন?

(ड) विभाजनात् परं जातः पुत्रः पितृसम्पत्तौ कथम् अधिकारी भवेत्?

সম্পত্তির বিভাগের পর পুত্র জন্মালে সেই পুত্র কিভাবে পিতৃসম্পত্তির অধিকারী হবে?

(ढ) प्राचीनभारतीयविवाहव्यवस्थायां कति विवाहाः प्रचलिताः आसन्? के च ते?

প্রাচীন ভারতীয় বিবাহব্যবস্থায় কত প্রকারের বিবাহের প্রচলন ছিল? সেগুলি কি কি?

P.T.O.

(4)

(ण) उत्तररामचरितम् कीदृशं काव्यम्। मिताक्षरा इति टीकायाः रचयिता कः ?

উত্তররামচরিত কী ধরনের রচনা? মিতাক্ষরা এই টীকাগ্রন্থের রচয়িতা কে?

2. अधोलिखितेषु चत्वारः प्रश्ना समाधेयाः — 5×4=20

নিম্নলিখিত প্রশ্নগুলির মধ্যে যে কোনো চারটির উত্তর দাও।

(क) टीका लेख्या — ऋतुसंहारं लोकसङ्गीतञ्च।

টীকা লেখো — ঋতুসংহার এবং লোকসঙ্গীত।

(ख) टीका लेख्या — कथाकलिः।

টীকা লেখো — কথাকলি।

(ग) टीका लेख्या — सिन्धुसभ्यतातत्-संस्कृतिश्च।

টীকা লেখো — সিন্ধুসভ্যতা ও সংস্কৃতি।

(घ) रामायणमञ्जरीमाश्रित्य रामचरित्रं चित्रयतु।

রামায়ণমঞ্জরী অবলম্বনে রামের চরিত্র বর্ণনা করো।

(ङ) केरलप्रदेशस्य नृत्यशैल्यां संस्कृतस्य प्रभावः आलोचनीयः

কেরালার নৃত্যশৈলীতে সংস্কৃতের প্রভাব আলোচনা করো।

(च) सभ्यता-संस्कृतयोः सम्बन्धं प्रदर्शयतु।

সভ্যতা ও সংস্কৃতির মধ্যে পারস্পরিক সম্বন্ধ দেখাও।

(5)

3. प्रश्नद्वयं समाधेयम् —

10×2=20

যে কোনো দুটি প্রশ্নের উত্তর দাও।

(क) संस्कृतपरम्परायाम् ইসলামस्य योगदानम् इति विषयमवलम्ब्य एकः प्रबन्धः लेख्यः।

সংস্কৃতপরম্পরায় ইসলামের যোগদানের বিষয়ে একটি প্রবন্ধ লেখো।

(ख) भारतवर्षस्य कृषिविषयकाणाम् ऋतुविषयकाणां च उत्सवानां परिचयः प्रदेयः।

ভারতবর্ষের কৃষিবিষয়ক এবং ঋতুবিষয়ক উৎসব গুলির পরিচয় দাও।

(ग) द्रौपद्याः चरित्रचित्रणं कुरुत।

দ্রৌপদীর চারিত্রিক বৈশিষ্ট্যগুলি লেখো।

(घ) Robert Lingat महोदयेन तत्कृते 'The Classical Law of India' इति ग्रन्थे धर्मविषयकाणि यानि वक्तव्यानि उपस्थापितानि तच्छर्वम् उपस्थापयतु।

Robert Lingat কর্তৃক লেখা 'The Classical Law of India' নামক গ্রন্থে ধর্ম সম্বন্ধে তিনি যা কিছু বলেছেন, তা যথাযথ ভাবে লেখো।

P.T.O.

(6)

OR

(Sanskrit and other Modern Indian Language)

1. दशः प्रश्ना समाधेयाः संस्कृतभाषया देवनागरीलिप्या च —
2×10=20

संस्कृत भाषाय देवनागरीते दशटि प्रश्नेर उतुतर दाओ ।

(क) भारतीयार्यभाषायाः कति स्तराः सन्ति ? के च ते स्तराः ?

भारतीय आर्यभाषार कतगुलि स्तर रयेछे ? सेगुलि की की ?

(ख) किं नाम भाषाविज्ञानम् ?

भाषाविज्ञान बलते की बोवा ?

(ग) अभिश्रुतिः का ?

अभिश्चति काके बले ?

(घ) के तावत् कण्ठवर्णाः ?

कण्ठवर्ण कोनगुलि ?

(ङ) कानि सन्ध्यक्षराणि ?

सन्ध्यक्षरगुलि की की ?

(च) किम् नाम समीभवनम् ?

समीभवन काके बले ?

(7)

(छ) द्वयोः भारतीय-भाषातात्त्विकयोः नाम लेखनीयम् ।

दूजन भारतीय भाषातात्त्विकेर नाम लेखो ।

(ज) प्रयत्नाः कति ? के च ते ?

प्रयत्न कत प्रकार ओ की की ?

(झ) के खलु प्लुतस्वराः ?

प्लुतस्वरगुलि की की ?

(ञ) स्वरभक्तिः इत्यस्य अपरं नाम किम् ? अस्य एकमुदाहरणं दीयताम् ।

स्वरभक्तिर अपर नाम की ? एकटि उदाहरण दाओ ।

(ट) आधुनिक-भारतीयार्यभाषायां का भाषाः अन्तर्भवन्ति ?

आधुनिक भारतीय आर्यभाषाय कतगुलि भाषा अन्तर्भूक्त ?

(ठ) किं नाम सरलवाक्यम् ? उदाहरणं प्रदीयताम् ।

सरलवाक्य काके बले ? एकटि उदाहरण दाओ ।

(ड) ध्वनिपरिवर्तनस्य कारणद्वयं लिख्यताम् ।

ध्वनिपरिवर्तनेर दूटि कारण लेखो ।

(ढ) किं नाम शब्दार्थतत्त्वम् ?

शब्दार्थतत्त्व बलते की बोवा ?

P.T.O.

(8)

(ण) जार्मान्-भाषा कस्मिन् भाषापरिवारे अन्तर्भवति ?

जार्मान भाषा कोन् भाषा परिवारेर अन्तर्गत ?

2. यथामति प्रश्नचतुष्टयं समाधेयम् — 5×4=20

যে কোনো চারটি প্রশ্নের উত্তর দাও।

(क) टीका लेखनीया (द्वयोः) — हिट्टीयभाषा, इटालिकभाषा, द्राविडभाषा।

টীকা লেখ (দুটি) --- হিট্টীয়ভাষা, ইটালিকভাষা, দ্রাবিড়ভাষা।

(ख) संस्कृतभाषायां संस्कृतेतरभाषाणां प्रभावविषये संक्षेपेण आलोच्यताम्।

সংস্কৃত ভাষার উপরে সংস্কৃতেতর ভাষার প্রভাব আলোচনা কর।

(ग) संक्षेपेण ग्रासमान्महाभगस्य ध्वनिनियमः लेखनीयः।

গ্রসমানের ধ্বনিসূত্র সংক্ষেপে লেখ।

(घ) टीका लेख्या (द्वयोः) — वर्णविपर्ययः, अपिनिहितिः, विषमीभवनम्।

টীকা লেখ (দুটি) —

বর্ণবিপর্যয়, অপিনিহিতি, বিষমীভবন।

(ङ) भाषायाः वैशिष्ट्यविषये टीका लेखनीया।

ভাষার বৈশিষ্ট্যগুলি অবলম্বনে টীকা লেখ।

(9)

(च) वैदिकसंस्कृतात् लौकिकसंस्कृतस्य पार्थक्यं संक्षेपेण आलोच्यताम्।

সংক্ষেপে বৈদিকসংস্কৃতের সঙ্গে লৌকিকসংস্কৃতের পার্থক্য লেখ।

3. यथारुचि प्रश्नद्वयं समाधेयम् — 10×2=20

যে কোনো দুটি প্রশ্নের উত্তর দাও।

(क) ‘भाषापरिवार’ इत्यस्य कोऽर्थः ? भारोपीयभाषापरिवारस्य एकं विवरणं दीयताम्।

ভাষা পরিবার কাকে বলে? ভারোপীয় ভাষাপরিবারের একটি বিবরণ দাও।

(ख) कस्तावत् ध्वनिनियमः ? उदाहरणैः सह ग्रीमस्महाभागस्य ध्वनिनियमः आलोचनीयः।

ধ্বনি নিয়ম কী? উদাহরণ সহ গ্রীমসের ধ্বনিসূত্র আলোচনা কর।

(ग) भारतीयार्यभाषायाः विवर्तनविषये एकः प्रबन्धः लेखनीयः।

ভারতীয় আর্যভাষার বিবর্তন বিষয়ে একটি প্রবন্ধ লেখো।

(घ) उदाहरणैः सह इन्दो-इरानीयभाषायाः वैशिष्ट्यानि आलोच्यानि।

উদাহরণ সহ ইন্দো-ইরানীয় ভাষার বৈশিষ্ট্যগুলি লেখ।

P.T.O.

OR

(Indian Epigraphy and Paleography)

1. अधोलिखितेषु दश प्रश्नाः समाधेयाः। 2×10=20

निम्नलिखित प्रश्नগুলির মধ্যে যে কোনো দশটি প্রশ্নের উত্তর দাও।

(क) पाणिनीयशिक्षानुसारम् अधमपाठकस्य लक्षणं किम्?

পাণিনীয় শিক্ষানুসারে অধম পাঠকের লক্ষণ কি?

(ख) मौर्यनृपस्य अशोकस्य अभिलेखाः केन नाम्ना अभिहिताः ?

কস্মাদ্ কালাদ্ আরম্ভ্য তে অভিলেখাঃ প্রচারিতাঃ ?

মৌর্য রাজা অশোকের অভিলেখসমূহ কি নামে অভিহিত হতো? কোন সময় থেকে এই অভিলেখসমূহের প্রচার শুরু হয়?

(ग) राजप्रशस्तिमूलकलेख्यद्वयस्य नामनी लिख्येताम्।

রাজপ্রশস্তিমূলক দুটি অভিলেখের নাম লেখো।

(घ) 'Indian Epigraphy', 'Coins of Ancient India' चेति ग्रन्थद्वयस्य रचयितारौ कौ ?

'Indian Epigraphy' ও 'Coins of Ancient India' এই দুটি গ্রন্থের রচয়িতাদের নাম লেখো।

(ङ) एराणाभिलेखः केन गुप्तनृपेण संबद्धः ? एराण इत्याख्यस्य स्थानस्य प्राचीननाम किम् ?

এরাণ অভিলেখ কোন গুপ্ত রাজার সঙ্গে সম্পর্কযুক্ত? এরাণ স্থানটির প্রাচীন নাম কি ছিল?

(च) के भयो जैनग्रन्थेभ्यो भारतवर्षस्य लेखनविषये प्रमाणमुपलभ्यते ?

কোন কোন জৈনগ্রন্থ থেকে ভারতবর্ষে লেখার বিষয়ে প্রমাণ পাই?

(छ) भारतवर्षे उपलब्धेषु कृतपाठेषु अभिलेखेषु के प्राचीनतमाः ? संभाव्यः कालः उल्लेखनीयः।

ভারতবর্ষে উপলব্ধ যে অভিলেখগুলির পাঠোদ্ধার করা গিয়েছে সেগুলির মধ্যে কোনগুলি প্রাচীনতম? এগুলির সম্ভাব্য কাল উল্লেখ করো।

(ज) लौहे उत्कीर्णस्य कस्यचिद् लेख्यद्वयस्य उल्लेखः कार्यः।

লৌহে উৎকীর্ণ যে কোনো দুটি অভিলেখের নাম লেখো।

(झ) अक्षरात्मकलिपिद्वयस्य (syllabic scripts) नामनी प्रदीयेताम्।

দুটি অক্ষরাत्मক লিপির উদাহরণ দাও।

(ञ) साचिपातस्य व्यवहारः कस्मिन् देशे दृश्यते ? कः आसीत् कायस्थः ?

সাচিপাতের ব্যবহার কোন দেশে দেখা যায়? কায়স্থ কারা?

(ट) सिद्धमातृकालिपिः केषु देशेषु प्रचलिता ? तस्याः लिपेः संभाव्यः कालः लेखनीयः।

সিদ্ধমাতৃকালিপি কোন কোন দেশে প্রচলিত? ওই লিপির সম্ভাব্য কাল লেখো।

P.T.O.

(12)

(ठ) गुप्तराजस्य समुद्रगुप्तस्य अधीनस्थययोः कयोश्चिद् नृपयोः
उल्लेखः कार्यः।

গুপ্তরাজ সমুদ্রগুপ্তের অধীনস্থ দুজন রাজার নাম লেখো।

(ड) कः आसीत् समाजः ?

সমাজ কি?

(ढ) सुविशाखः क आसीत् ? सः कस्य देशस्य शासक आसीत् ?

সুবিশাখ কে ছিলেন? তিনি কোন দেশের শাসক ছিলেন?

(ण) अधोलिखितयोः अब्दयोः खृष्टाब्दे परिणमनं कार्यम् —

৩২ শকাব্দ:, ৩৩ গুপ্তাব্দ:

অধোলিখিত অব্দগুলিকে খৃষ্টাব্দে পরিণত করো।

৭২ শকাব্দ, ৩৩ গুপ্তাব্দ

2. अधोलिखितेषु प्रश्नचतुष्टयं समाधेयम् — 5×4=20

নিম্নলিখিত প্রশ্নগুলির মধ্যে যে কোনো চারটির উত্তর দাও।

(क) भारतीयलिपिचर्चायां दीनेशचन्द्रसरकारमहोदयस्य
अवदानम् आलोच्यताम्।

ভারতীয়লিপিচর্চায় দীনেশচন্দ্র সরকার মহোদয়ের অবদান
আলোচনা করো।

(ख) मध्यब्राह्मीवर्णमालायाः वैशिष्ट्यम् आलोचनीयम्।

মধ্য ব্রাহ্মীবর্ণমালার বৈশিষ্ট্য আলোচনা করো।

(13)

(ग) टिप्पणी प्रदेया।

কর্মসচিব:, মোক্ষ:

টীকা লেখো।

কর্মসচিব, মোক্ষ

(घ) ताम्रशासनवलम्ब्य कश्चिद् निबन्धो लेखनीयः।

তাম্রশাসন অবলম্বনে একটি নিবন্ধ লেখো।

(ङ) अशोकानुशासनानुसारं के आसन् रज्जुकाः ? अशोकराजस्य
प्रशासने तेषां कीदृश उपयोग आसीत् ? 2+3

অশোকের অনুশাসনানুসারে কাদের রজ্জুক বলা হত?
অশোকের প্রশাসনে তাঁরা কতটা প্রয়োজনীয় ছিলেন?

(च) मेहरौलिलेख्यस्य लिपिः भाषा च लेखनीये। तल्लेख्यानुसारं
उल्लिखितस्य चन्द्रराजस्य समरकीर्तयो वर्ण्यन्ताम्।

মেহরৌলি অভিলেখের লিপি ও ভাষা লেখো। এই
লেখানুসারে চন্দ্ররাজের সমরকীর্তি আলোচনা করো।

3. अधोलिखितेषु प्रश्नद्वयं समाधेयम् — 10×2=20

নিম্নলিখিত প্রশ্নগুলির মধ্যে যে কোনো দুটির উত্তর দাও।

(क) भारतवर्षे लिखनकलायाः प्राचीनताविषये ध्रुपदीसाहित्येषु
अभिलेखेषु च कीदृशं प्रमाणजातं वर्तते ?

ধ্রুপদী সাহিত্যে ও অভিলেখসমূহে ভারতবর্ষে লিখনকলার
প্রাচীনতাবিষয়ে কি কি প্রমাণ।

P.T.O.